Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition 1/92

SUOMEN PANKKI • BANK OF FINLAND
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos • Institute for Economies in Transition • BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2014

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Merja Tekoniemi

Neuvostoliiton keskeiset taloustapahtumat loka-joulukuussa 1991

Neuvostoliiton taloustapahtumissa keskitytään maan keskeisimpiin taloustapahtumiin neljännesvuoden aikana. Tarkoituksena on yhteenvedonomaisesti kertoa olennaiset asiat talouden kehityssuunnista. Lähdemateriaalina on käytetty lähinnä venäläisiä ja länsimaisia sanomalehtiä sekä liitteenä seuraavaa raporttia Neuvostoliiton taloustapahtumista loka-joulukuussa 1991.

1 Venäjän talousuudistus alkoi

Venäjän presidentti Boris Jeltsin esitteli lokakuun lopulla 1991 tasavallan kansanedustajien kongressille ehdotuksensa Venäjän federaation talousuudistusohjelmaksi. Jeltsin korosti uudistusten kiireellisyyttä ja lupasi johdonmukaisen toiminnan näkyvän tuotannon alkavana elpymisensä ja hintatason vakaantumisena jo kuluvan vuoden syksyyn mennessä. Uudistusten pääasiallinen sisältö kytkeytyy hintojen ja ulkomaankaupan vapauttamiseen sekä yksityistämiseen.

Vaikka Jeltsinin uudistusten toteuttaminen käytännössä on jo alkanut hänen antamiensa määräysten pohjalta, ei varsinaista uudistusohjelmaa ole julkaistu. Itse asiassa sellaista ei ole olemassakaan. Maassa, jossa parin vuoden aikana on julkaistu toistakymmentä talousuudistusohjelmaa, ei jälleen uuden ohjelman esitteleminen välttämättä lisäisi uudistusten uskottavuutta. Jeltsinin taloudellisen esikunnan mukaan pääpainon on nyt oltava käytännön toiminnassa.

Konkreettisen ohjelman puuttumista ja joidenkin uudistusten hätäisyyttä ei kuitenkaan ole hyväksytty varauksettomasti. Omalla erollaan uhannut Venäjän varapresidentti Rutskoi esitti vastalauseensa ennen muuta nopeaa hintojen vapauttamista vastaan. Hänen mielestään

hintojen vapauttaminen ilman sitä edeltävää yksityistämistä, monopolien kieltämistä ja järkevää verojärjestelmää ei ole mielekästä.[21]

Toinen nimekäs Jeltsinin linjan arvostelija on ollut akateemikko Nikolai Petrakov, entinen Gorbatshovin taloudellinen neuvonantaja.[22] Hänen mukaansa liberalisointi ilman talouden vakauttamista johtaisi rahajärjestelmän täydelliseen romahtamiseen. Petrakov ehdottaa ensisijaisesti rahauudistusta.

Kritiikistä huolimatta Jeltsin sai heti marraskuun alussa kansanedustajien kongressin tuen uudistuksilleen. Myös Jeltsinin pyytämät lisävaltuudet uudistusten läpiviemiseksi hyväksyttiin. Lisävaltuuksiin kuuluu presidentin oikeus kieltää kaikki vaalit ja kansanäänestykset ennen 1.12.92, peruuttaa paikallisen tai aluetason päätöksiä, perustaa uusia toimeenpanevia elimiä ja lakkauttaa vanhoja, rajoittaa keskustelua parlamentissa sekä antaa jopa lainvastaisia määräyksiä[23].

Ulkopuolisissa arvioissa Venäjän linjaa on yleensä pidetty erittäin riskipitoisena, mutta luultavasti väistämättömänä.[24] Kun hallintovalta on toimintakyvytön, hintoja ei enää pystytä kontrolloimaan. Keskeisiä kysymyksiä näyttäisi olevan kolme. Kuinka väestö reagoi hintojen vapauttamiseen, kun suurta ja nopeaa tarjonnan lisäystä ei vastoin Venäjän hallituksen toivomuksia liene odotettavissa? Onko mahdollista poistaa budjettivaje ja saada rahan tarjonta hallintaan, jos pulmana on hallinnon toimimattomuus? Kuinka nopeasti voidaan muuttaa tuotantolaitosten toimintatapoja niiden yksityistämisen ja uudelleenjärjestelyn kautta?

---

[21] Izvestija 5.12.91 ja Pravda 27.12.91

[22] Delovoj mir 20.12. 91.

[23] Deutsche Bank, Economics Department (1991): Focus Eastern Europe No.30 "Russia launches market economic reforms - President Yeltsin takes extraordinary powers", November 14, 1991

[24] Ks. esim. Stanley Fischer, Jeffrey Sachs ja Lawrence Summers, The New York Times 6.1.92.

Ulkomaankauppa uudistusten keskipisteenä

Ulkomaankauppaa koskevat uudistukset ovat odotetusti yksi Jeltsinin reformipolitiikan olennainen osa. Heti kuluvan vuoden alusta astui voimaan ulkomaankaupan vapauttamista koskeva presidentin määräys, jonka tavoitteena on ulkomaankaupan lisääminen, kotimaan markkinoiden vakauttaminen ja ulkomaisten investointien houkutteleminen maahan.

Ulkomaankauppaa käyvät yritykset vapautetaan rekisteröintivelvollisuudesta ja vaadittavien vienti- ja tuontilisenssien määrää supistetaan. Jäljellejääviä lisenssejä myydään huutokaupalla eniten tarjoaville[25]. Sekä tuonti- että vientilisenssin alaisiksi jäävät suurelta osin poltto- ja raaka-aineet. Lisäksi eräät tuotteet vaativat lisenssin yksinomaan viennin tai tuonnin osalta. Barter-operaatioita koskevat rajoitukset poistetaan.

Kaikki yritykset ja yksityishenkilöt joutuvat määräyksen mukaan myymään 10% valuuttatuloistaan Venäjän keskuspankille. Osuus ostetaan markkinakurssiin, ja kerätyt varat käytetään yksinomaan ruplan kurssin tukemiseen. **Lähinnä raaka-aineita vievät yritykset** joutuvat tämän lisäksi myymään uudella kaupallisella erikoiskurssilla 40% valuuttatuloistaan Venäjän valuuttareserviin. Näin on tarkoitus rajoittaa Venäjälle tärkeiden raaka-aineiden myyntiä ulkomaille. Saadut valuuttatulot käytetään ulkomaisen velan lyhennyksiin, välttämättömän tuonnin maksamiseen ja ruplan kurssin tukemiseen. Venäjän keskuspankki määrää kaupallisen erikoiskurssin prosenttiosuutena markkinakurssista. Vapaaehtoisesti yritys tai yksityishenkilö voi ohjata maksamastaan 40% valuuttaosuudesta 2% paikallis- ja aluetason valuuttarahastoihin. Jäljellejäävät valuuttatulot ovat haltijoidensa vapaassa käytössä, mutta ne on talletettava Venäjän pankkeihin.[26]

Sekä yritysten että yksityishenkilöiden vaihdettavien valuuttojen hallussapitoa vapautetaan. Kummatkin saavat nyt vapaasti avata valuuttatilejä pankeissa. **Kotimaisten yritysten** sallitaan käyttävän valuuttoja vain juoksevia operaatioita - ei siis ulkomaisia investointeja - varten. Ulkomaiset investoinnit tai ulkomaisten arvopaperien ostaminen vaativat lisenssin. **Ulkomaiset yritykset** voivat kotiuttaa voit-

[25] Pravitelstvennyj Vestnik 48/91 "O liberalizatsii vneshne-ekonomitseskoj dejatelnosti na territorii RSFSR"

[26] Rossijskaja Gazeta 7.1.92

tonsa ja osinkonsa valuutassa. Tavaroiden ja palvelusten vähittäismyynti **kuluttajille** on valuuttamääräisenä mahdollista enää vuoden 1992 heinäkuun alkuun saakka, josta lähtien se on erityistalousalueita[27] lukuunottamatta kielletty.[28]

Ulkomaankaupan vapauttaminen ja tarve kerätä valuuttatuloja muun muassa ulkoisen velan hoitamista varten voivat helposti joutua ristiriitaan. Vuoden 1992 alussa käyttöön otettuja uusia, raaka-aineita ja luonnonvaroja koskevia vientitulleja onkin jo valitettu tuhoisan korkeiksi.

Hintasäännöstely poistui lähes täysin

Presidentti Jeltsinin alkuperäisen suunnitelman mukaan hinnat tuli aivan välttämättömimpiä tuotteita lukuunottamatta vapauttaa jo vuoden 1991 puolella. Yllättäen solmitun Minskin sopimuksen seurauksena Venäjä antoi kuitenkin Ukrainalle ja Valko-Venäjälle aikaa valmistella vastaavaa toimenpidettä vuoden 1992 alkuun. Tällöin vain joidenkin peruselintarvikkeiden ja energian hinnat jäivät Venäjällä säännöstelyn alaisiksi noustuaan ensin kolmin-viisinkertaisiksi. Säännösteltyjen hintojen määrää on tarkoitus edelleen vähentää kevään kuluessa.

Hintojen vapauttaminen on koko uudistuspolitiikan kulmakivi. On epäilemättä riskipitoista vapauttaa hinnat, kun suuret tuotanto- ja jakelumonopolit estävät tehokkaan kilpailun, inflaatio on nopeaa ja raha- ja pankkijärjestelmä on kaaoksessa[29]. Väestön elintarvikehuollon häiriintyessä on todennäköisesti odotettavissa mielenilmauksia hintojen korotuksia vastaan. Voimakas vastarinta saattaa pakottaa hallituksen joko nostamaan väestölle maksettavaa kompensaatiota tai peräytymään korotuksista ainakin osittain. Samanlaiseen ratkaisuun saatetaan päätyä myös useissa muissa tasavalloissa, jotka ovat olleet pakotettuja korottamaan hintoja Venäjän esimerkin mukaisesti.

---

[27] Venäläisessä tekstissä käytetty ilmaisua "territoria, imejuschije eksterritorialnyj status". Tämä sisältänee erityistalousalueiden lisäksi myös lentokenttien ja vastaavat verovapaat myymälät.

[28] Pravitelstvennyj Vestnik 48/91

[29] Financial Times 30.12.1991

Yritysten yksityistämistä aloitellaan

Venäjän hallituksen hyväksymän kaksivaiheisen valtionomaisuuden yksityistämisohjelman tarkoituksena on purkaa valtion monopoleja, lisätä kilpailua ja siten helpottaa siirtymistä vapaisiin hintoihin.[30] Yksityistämisen piiriin eivät ohjelman mukaan ainakaan toistaiseksi kuulu maa, jotkut raaka-aineet, rautatiet, maantiet sekä suurin osa aseteollisuudesta.[31]

Vuoden 1992 alusta alkava yksityistämisen ensimmäinen vaihe käsittää mm. elintarviketeollisuuden (60% alan yrityksistä), rakennusteollisuuden (70%), kevyen teollisuuden (70%), vähittäiskaupan (60%) ja keskeneräisten rakennusten (20%) myynnin yksityisille. Yksityistämisen tuloksena odotetaan valtion kassaan karttuvan yli 90 mrd ruplaa. Toisessa vaiheessa vuoden 1992 puolivälissä aloitetaan joidenkin avainalojen luvanvarainen yksityistäminen, joka koskee mm. öljyn ja kaasun tuotantoa, lääketeollisuutta ja erityisen suuria (joko työntekijämäärältään tai pääomaltaan) yrityksiä. Pääosa tähän ryhmään kuuluvista yrityksistä jää edelleen valtion omistukseen.[32]

Yksityistettävien yritysten työntekijöille annetaan 25% arvosta yrityksen osakkeita ja lisäksi mahdollisuus ostaa lisäosakkeita 30% alennuksella. Näin saatujen osakkeiden edelleenmyyntiä ei rajoiteta, minkä arvellaan edistävän osakkeiden ja muiden arvopapereiden jälkimarkkinoiden syntymistä. Myös ulkomaalaisilla on oikeus ostaa yksityistettävien yritysten osakkeita, vaikkakin heidän mielenkiintoaan rajoittanee alkuvaiheessa kehittyneen pörssikaupan puuttuminen ja siten vaikeus määritellä ostettavien osakkeiden todellista arvoa.[33]

Palkkarajoitukset kumottiin

Palkkojen enimmäisrajoitukset kumottiin Jeltsinin määräyksellä joulukuun 1991 alusta. Suoraan budjetista rahoitettavien alojen (mm. terveydenhoito, koulutus, kulttuuri) työntekijöiden palkkoja nostettiin

---

[30] Financial Times 31.12.91

[31] Izvestija 27.12.91

[32] Financial Times 31.12.91 ja Izvestija 27.12.91

[33] Financial Times 31.12.91

samalla 90%. Lisäksi Venäjän autonomisille alueille ja vastaaville annettiin oikeus korottaa palkkoja vieläkin enemmän, mikäli niiden omista budjeteista löytyy tähän varoja. Hallituksen päätöksellä minimipalkaksi määriteltiin aluksi 200 ruplaa, mutta parlamentti korotti lopulta summan 342 ruplaan. Minimipalkkaa on ajoittain tarkoitus tarkistaa.

Vapauttamista ilman vakauttamista?

Vaikka uudistukset on aloitettu ennen muuta hintojen ja ulkomaankaupan vapauttamisella, jo ensimmäisiin toimiin sisältyy myös talouden tasapainottamiseen tähtääviä osia. Hintojen kohottamisen ja vapauttamisen myötä budjetista maksettavien hintatukien tulisi vähetä jyrkästi. Samalla on päätetty budjettirahoitteisten investointien supistamisesta ja sotilastarvikkeiden hankinnan lähes täydellisestä lopettamisesta.

Jää nähtäväksi, kuinka nämä päätökset pitävät. Joka tapauksessa kokonaistaloudellisen tasapainon saavuttaminen riippuu ennen muuta rahan tarjonnan valvonnasta ja budjetin tulotalouden kohentamisesta. Maan on ilmoitettu olevan siirtymässä nopeasti kohti arvonlisäperusteista verotusta.

2 Elintarvikepula jatkuu

Viljan tuotantolukujen perusteella Neuvostoliitossa ei pitäisi olla pulaa elintarvikkeista. Vaikka vuoden 1991 viljasato jäänee lähes neljänneksen edellisvuotta pienemmäksi, on se kuitenkin suurempi kuin kaikkien EY-maiden yhteenlaskettu viljasato. Varsinaisten tuotanto-ongelmien sijaan keskeisiksi ongelmiksi ovat - elintarvikkeiden keinotekoisesti alhaisina pidettyjen hintojen lisäksi - nousseet kuljetukset ja jakelu sekä valtiontilausten toteuttamatta jättäminen.[34] Arviolta jopa neljännes viljasadosta, puolet perunasadosta ja kuutisenkymmentä prosenttia muusta vihannes- ja hedelmäsadosta tuhoutuu vuosittain korjuun jäl-

[34] Izvestija 12.11.1991 (Esmerk)

keisessä varastoinnissa tai kuljetuksissa.[35] Viljaa tuhoutuu saman verran kuin sitä tuodaan maahan.

Jakelu- ja varastointiongelmiakin suurempi pulma lienee maanviljelijöiden tyytymättömyys valtion maatalouspolitiikkaan. Viljelijät ovat turhautuneet hallintoelinten katteettomiin lupauksiin valuutalla tapahtuvista valtiontilaukset ylittävistä ostoista tai viljan vaihtamisesta kulutustavaroihin. Heille on ollut edullisempaa myydä tuotteensa suoraan tavarapörsseihin tai syöttää viljaa rehuksi karjalle.[36] Jotkut ovat oletettavasti odottaneet hintojen vapauttamista ennen kaiken viljansa myyntiä. Ilmoitettuja korjatun viljan tuotantolukuja on ehkä vähätelty. Kaiken kaikkiaan viljan valtiontilauksista oli marraskuun alussa 1991 toteutunut hieman yli puolet, muiden tuotteiden kohdalla vieläkin vähemmän[37]. Paradoksaalista kyllä, elintarvikehuollon vaarantuminen johtuu siis pitkälti viime vuosien uudistuspolitiikan viljelijöille antamista uusista mahdollisuuksista omien etujensa mukaiseen toimintaan.

Voidaan tietenkin olettaa, että edellä esitetyistä syistä todellinen viljan tuotanto saattaa itse asiassa olla arvioitua suurempi. Avoin kysymys on edelleen se, kuinka paljon "epävirallinen" viljan myynti korvaa todellisuudessa supistunutta viljan myyntiä valtiolle ja kuinka paljon viljan saatavuutta rajoittavat tasavaltojen väliset myyntisulut.[38] Vaikka vuodelle 1991 oli voimassa tasavaltojen kesken solmittu sopimus elintarvikekaupasta, sitä ei ole noudatettu. Tasavaltojen välille suunnitellusta jauhokaupasta toteutui vuoden 1991 marraskuun loppuun mennessä noin kolmannes. Toisaalta liha- ja maitotuotteiden kauppaa koskeneet suunnitelmat toteutuivat hyvin.[39]

Käytössä olevien, vain valtion kautta kulkevia elintarvikkeita koskevien tietojen mukaan elintarvikkeiden tarjonta laski vuonna 1991 kaikkiaan 19 prosenttia. Lihan ja lihajalosteiden osalta lasku oli yli 20 prosenttia.[40] Vapaahintaisilla ns. kolhoositoreilla tarjonta on ollut

---

[35] Financial Times 1.10.1991

[36] Financial Times 1.10.1991

[37] Izvestija 6.11.1991

[38] Newsletter for Research on Soviet & East European Agriculture, vol. 13, issue 3

[39] Pravitelstvennyj vestnik 52/91.

[40] Pravitelstvennyj vestnik 52/91.

runsasta, mutta hinnat varsin korkeat. Tilanne on yhteiskunnallisesti räjähdysherkkä.

Syksyn kuluessa tilannetta on yritetty tuloksetta korjata useiden sopimusten ja säädösten avulla. Loka-marraskuussa -91 kaikki entiset neuvostotasavallat Baltian maita lukuunottamatta allekirjoittivat sopimuksen elintarviketilanteen turvaamisesta vuonna 1992. Sopimuksessa todetaan yhteisten toimien välttämättömyys maataloussektorilla sekä erikoistumisen, työnjaon ja olemassaolevien taloussuhteiden säilyttämisen tärkeys. Maataloustuotteiden kaupassa ei sopimuksen mukaan sallita rajoituksia tasavaltojen välillä ja kauppa on tullitonta. Viljan ja elintarvikkeiden tuonti toteutetaan keskitetysti kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Tasavaltojen väliselle talouskomitealle annetaan oikeus käydä kaikkien osapuolien puolesta maataloustuontia koskevia neuvotteluja ulkovaltojen kanssa.[41]

On epäselvää, noudatetaanko entisiä ja mahdollisia uusia sopimuksia viime vuotista paremmin nyt kun Itsenäisten valtioiden yhteisö on perustettu. Yhteisön jäsenvaltioiden allekirjoittamassa taloussuhteita koskevassa pöytäkirjassa asetetaan tavoitteeksi, että kuluvana vuonna toteutuisi vähintään 70% vuonna 1991 solmituista raaka-ainesopimuksista. Lisäksi yhteisön käsiteltävien asioiden listalla on kysymys ulkomaisten lainojen avulla ostettujen elintarvikkeiden jakamisesta.[42]

3 Neuvostoliiton velkaan lykkäystä

Neuvostoliiton velkaongelma kärjistyi vuoden 1991 viimeisinä kuukausina ilmoitukseen, ettei maa kykene maksamaan erääntyneiden velkojensa kuoletuksia. Ennen vuotta 1991 myönnettyjen yli vuoden pituisten lainojen lyhennykset lakkautettiin Neuvostoliiton ulkomaankauppapankin, VEB:in mukaan väliaikaisesti. Velkojen korot ja lyhytaikaisten luottojen kuoletukset luvattiin kuitenkin hoitaa,[43] mutta myöhemmin myös korkojen maksun lykkäys nostettiin esille.[44]

---

[41] Delovoj Mir 9.11.1991

[42] Pravda 31.12.91 ja Rossijskaja Gazeta 3.1.92

[43] Helsingin Sanomat 10.12.1991

[44] Helsingin Sanomat 11.1.1992

Vaikka Neuvostoliiton maksukriisiä olikin jo pitkään ennakoitu, ilmoitukseen lyhennysten maksamatta jättämisestä reagoitiin jossain määrin yllättyneesti. Maailmanpankin mukaan "Neuvostoliitto ei normaaleilla velkaindikaattoreilla mitattuna ollut pahasti velkaantunut", koska ulkomaisten velkojen korot ja lyhennykset olivat vain 25-30 prosenttia vientituloista[45]. Lokakuun lopulla tasavallat vakuuttelivat olevan omien etujensa mukaista hoitaa velat ajallaan. Samalla tapaamisessa G7-ryhmän edustajien kanssa sovittiin Neuvostoliiton velan siirtymisestä tasavaltojen yhteisvastuulle. Käytännössä velkakriisin mahdollisuus oli erittäin suuri jo tällöin. Neuvostoliiton ulkoisen maksuaseman nopea heikkeneminen oli selvästi nähtävissä jo vuoden 1991 alussa.

Periaatteellinen hyväksyntä lainojen lykkäyksille saatiin marraskuun loppupuolella, jolloin G7-maat päättivät siirtää Neuvostoliiton vuonna 1991 erääntyvien julkisten länsivelkojen takaisinmaksua. Kokonaisvelkojen suuruudeksi on arvioitu n.65 mrd dollaria. Lykättävien kuoletusten määrä on ensivaiheessa n.3,2 mrd dollaria. Neuvotteluja Neuvostoliiton taloudellisesta tilanteesta ja mahdollisesta lykkäysten pidentämisestä käydään uudelleen maaliskuun lopulla. Asian ratkaisuun vaikuttaa muiden kuin lykättyjen velkojen ajallaan maksu sekä IMF:n laatimien talousohjelmien toteuttaminen.[46] Myös länsimaiset pankit ovat myöntäneet kolmen kuukauden lykkäyksen ennen vuotta 1991 otettujen kaupallisten velkojen kuoletuksiin.[47]

Itsenäisten valtioiden yhteisön jäsenmaista Venäjä, Valko-Venäjä, Kazahstan, Armenia, Kirgizstan, Moldova, Tadzhikistan ja Turkmenistan ovat lupautuneet vastaamaan yhteisesti Neuvostoliiton veloista. Länsimaat odottavat myös muiden entisten neuvostotasavaltojen liittyvän sopimukseen. Tämä on myös näiden valtioiden ulkomaisten lisälainojen saannin ehtona, mikä on pyritty ilmoittamaan riittävän selkeästi.[48] Baltian maiden osuuksista ja halukkuudesta ylipäänsä osallistua Neuvostoliiton ulkomaisen velan maksamiseen on olemassa ristiriitaisia tietoja. Virallisia päätöksiä asiasta ei ilmeisesti ole tehty.

---

[45] Helsingin Sanomat 17.12.91

[46] Helsingin Sanomat 5.1.92, 6.1.92 ja Financial Times 6.1.92

[47] Helsingin Sanomat 18.12.91

[48] Helsingin Sanomat ja Financial Times 6.1.92

Nähtäväksi jää, missä aikataulussa velalliset pystyvät maksamaan velkaosuutensa. Venäjän presidentti Jeltsin ehdotti uuden vuoden puheessaan Venäjän ulkomaisten saamisten myyntiä. Saamiset, joiden suuruudeksi arvioidaan 60 mrd ruplaa, liittyvät Itä-Euroopan maille myönnettyihin luottoihin.[49] Uusien luottojen takuiksi länsimaat ovat vaatineet kultaa. Ulkomaantalouspankki VEB ehdotti vuoden 1991 lopulla kultatakuita Neuvostoliiton kaupallisille pankeille, joilla se arvioi olevan valuuttaa miljardin dollarin arvosta. Ehdotuksen käytännön toteutumisesta ei ole tietoa.[50]

Kuluvan vuoden alkupuolella länsimaat käyvät ilmeisesti keskusteluja merkittävän suuruisesta aikaisemman Puolan mallin mukaisesta lisärahoituksesta ennen muuta Venäjälle mutta myös muille IVY:n valtioille. Lisärahoituksen edellytyksenä on länsimaiden usko alueen valtioiden talouspolitiikkaan ja poliittiseen vakauteen.

4 Tasavaltojen pyrkimykset omien valuuttojen käyttöönottoon lisääntyvät

Neuvostoliitosta irtautumisen ja kohoavan kansallisen itsetunnon merkkinä yhä useammat tasavallat suunnittelevat oman valuuttansa käyttöönottoa. Symbolisen merkityksensä lisäksi kiinnostusta oman valuutan luomiseen lisää lähes arvonsa menettänyt rupla. Oma valuutta luo uusia mahdollisuuksia itsenäiseen talouspolitiikkaan sellaisille entisille tasavalloille, jotka eivät halua seurata Venäjän linjaa.

Minskissä solmittu Venäjän, Valko-Venäjän ja Ukrainan välinen yhteistyösopimus edellytti alunperin ruplapohjaista kauppaa jäsenten välillä. Kansallisten valuuttojen käyttöönotto hyväksyttiin vain erillissopimuksilla. Käytännössä sekä perustajavaltioissa että yhteisöön myöhemmin liittyneissä valtioissa suunnitellaan omia markkinoita suojaavien toimenpiteiden ja omien valuuttojen käyttöönottoa. Ainakin Ukrainassa käytännön valmistelut oman valuutan käyttöönottamiseksi ovat pitkällä. Näyttää ilmeiseltä, etteivät rupla-alueen ja IVY:n rajat käy tulevaisuudessa yhteen.

---

[49] Financial Times 31.12.91

[50] Pravitelsvennyj vestnik 51/91

Venäjällä keskustelua oman valuutan käyttöönotosta on käyty vuoroin yhtenäisen rupla-alueen puolesta, vuoroin sitä vastaan. Vielä alkusyksystä oman valuutan käyttöönotosta puhuttiin lähinnä vastatoimenpiteenä, mikäli muut tasavallat toteuttavat suunnitelmansa omista valuutoista. Myöhemmin keskustelun sävy on siirtynyt yhä enemmän myönteiseksi oman valuutan käyttöönotolle. Suunnitelmissa on ollut mm. uuden tunnuksen painaminen osaan vanhoista ruplista, joista näin saataisiin Venäjän oma uusi valuutta[51]. Suunnitelmat rinnakkaisvaluutan, "uuden ruplan" käyttöönottamiseksi ovat edelleen esillä. Toisaalta Venäjä voisi otettuaan haltuunsa Neuvostoliiton keskuspankin säilyttää ruplan omana valuuttanaan.

Ukraina oli jo heti vuodenvaihteessa pakotettu toimimaan nopeasti Venäjällä tapahtuneen hintojen vapautuksen vuoksi. Tammikuun puolivälissä tasavallassa otettiin käyttöön rinnakkaisraha - kupongit, joiden avulla suojellaan omia markkinoita ruplavyöryltä. Ukrainalaisten palkat maksetaan puoliksi ruplissa, puoliksi kuponkeina.[52]Oman valuutan käyttöönottoa on suunniteltu aikaisintaan kuluvan vuoden toisella puoliskolla.[53]

Myös **Valko-Venäjällä** on päätetty maksaa osa tammikuun palkasta kuponkeina.[54] **Kirgistanin** presidentti Akaev on ilmoittanut maan siirtyvän mieluusti ruplan käyttöön, mikäli tästä tulee vaihdettava. Muussa tapauksessa suunnitellaan oman valuutan käyttöönottoa.[55] **Kazahstanin** parlamentissa ja hallituksessa on käsittelyssä oman valuutan käyttöönottoa koskeva ohjelma, jossa asetetaan tavoitteeksi oma valuutta sekä sen sisäinen ja ulkoinen vaihdettavuus. Valuutan katteena toimivat kultavarat ja tavaramassa. Siirtymäkautena vuoden 1992 alusta käytetään omia markkinoita suojaavana toimenpiteenä kuponkeja.[56] Vastoin yleistä linjaa **Tadzhikistanin** keskuspankin pääjohtaja on ilmoittanut kannattavansa yhteistä ruplavyöhykettä.[57]

---

[51] Uusi Suomi 25.10.1991

[52] Izvestija 12.12.91 ja 18.12.91

[53] Ekonomika i Zhizn 42/91

[54] Izvestija 13.12.91 ja Pravda 18.12.91

[55] Pravda 11.11.1991

[56] Izvestija 30.10.1991

[57] Pravitelstvennyj vestnik 46/91